

УДК 371.

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗів

Чугрєєва Н.О.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

У статті розглядаються поняття «середовище», «соціокультурне середовище», «виховуюче середовище» як чинники розвитку та виховання особистості. З метою аналізу чинників розвитку сучасного студента визначено групи відповідних умов.

Ключові слова: середовище, виховуючи середовище, молодь, педагогічний простір.

СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ СРЕДА ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ ВУЗов

Чугрєєва Н.О.

В статье рассматриваются понятия «среда», «социокультурная среда», «воспитывающая среда» как факторы развития и воспитания личности. С целью анализа факторов развития современного студента определены группы соответствующих условий.

Ключевые слова: среда, воспитывающая среда, молодежь, педагогический простор.

SOCIOCULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT STUDENTS OF INSTITUTES OF HIGHER EDUCATION

Chugreeva N.A.

The article deals with the concepts “environment”, “sociocultural environment”, “educational environment” as the factors of development and education of personality. In order to analyze the factors of modern student development the groups of corresponding conditions has been defined.

Keywords: environment, educational environment, young people, pedagogical space.

Постановка проблеми. Одним із завдань вищої освіти є якісна підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності та створення сприятливих умов для розкриття можливостей, здібностей кожного із студентів. Саме тому для нас представляє інтерес соціокультурне середовище процесу виховання студентів ВНЗ. На сьогоднішній день особливо загострюється проблема сформованості рівня культури у студентів, що обумовлена різноманітними чинниками.

Виховання починається із створення для людини виховуючого середовища. Саме того, що виховує, тобто того, що цілеспрямовано і позитивно впливає на процес розвитку особистості. З погляду філософсько-педагогічного поняття середовище багатоліке. Це і широке соціальне середовище як чинник економічного, політичного, соціального, культурного розвитку суспільства в цілому, окремих його соціальних груп. Свій внесок у формування особистості людини вносять такі інститути суспільства, як друк, телебачення, відео, клуби, театри, дозвільні центри та інше. Це і безпосереднє середовище виховання кожної людини - мікросередовище, ті чинники, з якими людина безпосередньо стикається.

Практика накопичила великий досвід: чим у більш ранньому віці людина опиняється в умовах, що сприяють розвитку її допитливості, чим раніше вона переживає почуття радості і задоволення від саморозвитку і самореалізації, тим більше у неї шансів стати особистістю, що самоактуалізується. Навколишнє середовище – могутній чинник розвитку і виховання людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми адаптації особистості розглядалися у роботах вітчизняних психологів: Б. Ананьєва, Г. Балла, І. Беха, Л. Виготського, Г. Костюка, С. Рубінштейна та педагогів: А. Джуринського, Л. Маленковою, І. Подласим.

Коли ми говоримо про вплив середовища, то вживаємо поняття «чинник» і «умова». Чинник (від лат. factor – що робить, виробляє) – рушійна сила, причина, істотна обставина в якому-небудь процесі, явищі. [1]. Умова – це обставина, від якої що-небудь залежить; обстановка, в якій що-небудь здійснюється [2].

Для аналізу чинників розвитку сучасної молоді виділяють декілька груп умов: а) глобальні, світові чинники; б) соціальні (політичні,

економічні, культурні, освітні) умови життя суспільства і держави; в) регіональні; г) конкретно-особисті; д) умови внутрішнього духовного розвитку.

Одна з найважливіших турбот педагога в організованому процесі виховання – це допомога студентам в соціальній адаптації. Сам по собі чинник середовища достатньо непередбачуваний. Можуть спливати абсолютно несподівані впливи мікро середовища – в сім'ї, найближчому побутовому оточенні, гуртожитку, в неформальних об'єднаннях молоді. Під соціальною адаптацією сучасна педагогіка розуміє здібність молодого людини до соціального, морального, побутового виживання, статусного самоствердження, співпраці як в існуючих, так і в нових, очікуваних і непередбачених обставинах, готовність вибрати різні способи життєдіяльності, зберігаючи свою індивідуальність. Нерідко адаптація – тільки пристосування, підпорядкування обставинам, втрата себе. Необхідні життєва стійкість, прагнення досягти мети, самореалізуватися в культурному, етично-психологічному, професійному відношенні (Б. Вульф, І. Іванов) [3]. Саме тому допомога студенту в соціальній адаптації – одна з найважливіших гуманістичних ідей виховання.

На основі цього сформульована ідея адаптивної школи, яка розглядається як школа, що створює умови для самореалізації особистості і будується на основі системного, синергетичного й діалогічного підходів [4].

Адаптивна школа пристосовується до зовнішнього середовища і сама впливає на неї. Вона пристосовується до раціональної, емоційної і поведінкової сфер кожного учасника педагогічного процесу. Її визначальною ознакою є розвиток здібностей особистості до самовдосконалення на основі врахування її вікових особливостей, внутрішніх ресурсів, потенційних можливостей.

Метою адаптивної школи є створення умов для самостійного вибору кожною особистістю стратегії свого розвитку і поведінки, способу існування, напрямів самореалізації і самовдосконалення в контексті людської культури.

Призначення, якому відповідає структура навчально-виховного процесу адаптивної школи, припускає забезпечення оптимального

рівня інтелектуального, духовно-морального, соціально-культурного і фізичного розвитку особи кожного студента на основі його природних задатків.

Рішенню проблем адаптації студентів до соціальних умов життя сприяє педагогізація середовища, тобто спеціальна турбота про створення середовища, що виховує.

Середовище, що виховує – це сукупність оточуючих студентів обставин, соціально ціннісних, що впливають на його особистісний розвиток і сприяє його входженню до сучасної культури. Педагог, використовуючи чинники природної і соціальної ситуації розвитку студентів, додає їм цільову спрямованість, тим самим створюючи позитивне виховуюче середовище.

Спеціальна робота ВНЗ і кожного педагога з конструювання і розвитку виховуючого середовища включає декілька спеціальних напрямів:

- створення в «педагогічному просторі» студента соціокультурного середовища розвитку;
- створення і розвиток студентського колективу як середовища мешкання і само актуалізації підлітка;
- сприяння молодіжному руху в закладі освіти;
- взаємодія з неформальними творчими об'єднаннями молоді, формування у молоді адекватного відношення до позитивних і негативних (асоціальних і антисоціальних) об'єднань;
- предметне середовище виховання: інтер'єр навчальних приміщень, наочна: посібники, способи розстановки меблів, квіти, прикраси, світло і спектр кольорів, що використовуються у виховній роботі.

Соціокультурне середовище освіти (у широкому значенні слова, куди включається і процес виховання) – це сукупність взаємопов'язаних економічних, соціальних і культурних відносин до освіти, наявність, зміст яких дозволяє йому продуктивно діяти і само організуватися, само розвиватися, обновлятися, змінюватися і, у свою чергу, впливати на соціальні процеси. Цей вплив тим вище, чим вища культура освіти і виховання [5].

Соціокультурні умови сприяють ефективному вихованню, якщо вони включають:

- правове, матеріальне, економічне забезпечення функціонування, розвиток і постійне оновлення освітньо-виховних систем;

- наявність у сфері освіти ініціативних груп і співтовариств, спроможних до самостійних культурних акцій, проєктів і творчої діяльності;

- наявність відкритої освітньої (виховної) полісистеми і її взаємодії з системами культурних установ;

- здійснення більш чи менш системної і концептуально вираженої політики у сфері освіти, що витікає від суспільства і держави;

- здібність самої сфери освіти до змін і еволюції, а також здатність впливати на динаміку суспільства;

- видимий прояв і розвиток культурних традицій в житті навчально-виховних установ;

- прояв динамічної, здатної до саморозвитку педагогічної культури в різних співтовариствах.

Все вищезазначене дало змогу нам сформулювати стратегічну мету виховання – створення у ВНЗ, в студентському колективі, в індивідуальному розвитку особистості такої системи виховання, яка дозволила б регулювати стихійні дії середовища і створити нішу культурного розвитку учнів. На сьогоднішній день ця проблема є надзвичайно актуальною і потребує втілення у виховній практиці ВНЗ. Проте зробити це неможливо без урахування особливостей, що склалися в сучасному соціокультурному середовищі виховання, характерної для нашого суспільства постперебудови і змінній культурі освіти. Можна стверджувати, що існує пряма залежність: соціокультурне середовище виховання молоді. Це проблема об'єктивних труднощів і суперечностей процесу виховання, що потребує подальшого розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сучасний словник іноземних слів. – СПб., 1994. – 645 с.
2. Ожегов С. Словник російської мови. М., 1987. – 815 с.
3. Вульфов Б., Иванов И. Основы педагогики: Учеб. пособие. – М., 2000.
4. Капустин Н. Педагогические технологии адаптивной школы. М., 1999.

5. Крылова Н. Культурология образования. – М., 2000.
6. Управление воспитательной системой школы: проблемы и решения/ Под ред. В. Караковского. М., 1999.
7. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія Сисоєв С., Алексюк А., Воловик П. та ін. – К.: ВІПОЛ, 2001. – 502 с.